

УДК 378.14:351.74(477)

Ю.О. МИХАЙЛОВА, канд. юрид. наук,
ст. наук. співр., Харківський національний університет внутрішніх справ

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ОВС УКРАЇНИ

Ключові слова: дистанційне навчання, дидактичні принципи навчання, принципи дистанційного навчання, підготовка кадрів, органи внутрішніх справ

На сучасному етапі модернізації держави, формування оновленої ефективної влади, здатної до впровадження системних і послідовних рішень, обов'язкових змін та оновлень потребує і система органів внутрішніх справ України. Як відомо, процес реформування та удосконалення діяльності органів внутрішніх справ починається зі змін та реформ відомчої системи освіти. Ці зміни та реформи повинні бути спрямовані на підготовку фахівців нового сучасного формату, які вміють грамотно використовувати інформаційні ресурси та новітні інформаційні технології.

З нашої точки зору, провідна роль у процесі підготовки кадрів сучасного формату повинна належати інноваційним технологіям навчання, зокрема дистанційному навчанню. Саме дистанційне навчання є тією продуктивною формою, у якій використовуються традиційні та специфічні методи, засоби і форми навчання, засновані на комп'ютерних та телекомунікаційних технологіях. Окрім того, така форма навчання дозволить працівникам органів внутрішніх справ отримувати необхідні професійні знання без відриву від служби.

Дослідження проблеми дистанційної освіти знайшло своє відображення у працях багатьох науковців. Зокрема, проблемам якості дистанційного навчання присвячені праці Є.Ю. Владимирської [1, 2], С.А. Сергеева [3], проблеми впровадження дистанційних освітніх техно-

логій у підготовку студентів гуманітарних, військово-технічних та інженерних спеціальностей вивчали Н.В. Жевакіна [4], В.Є. Лукін [5], В.М. Олексенко [6]. Досвід здійснення навчального процесу дистанційно у зарубіжній вищій школі розглядали О.В. Овчарук [7] та Б.І. Шуневич [8]. Питання застосування технологій дистанційної освіти у системі підвищення кваліфікації висвітлені у дослідженнях С.М. Верби [9], С.Г. Білорусова [10], В.І. Карпука [11], Н.І. Клокар [12] та ін. Проте, досі поза увагою науковців залишається проблема визначення та систематизації основних принципів дистанційного навчання в системі підготовки кадрів для органів внутрішніх справ. Тому мета статті полягає у визначенні і теоретичному обґрунтуванні основних принципів дистанційного навчання в системі підготовки кадрів для органів внутрішніх справ України.

Актуальність статті полягає у тому, що дослідження будь якої системи починається із вивчення і визначення її понятійно-категоріального апарату і основних принципів, на яких ґрунтується ця система. Отже дистанційне навчання у системі підготовки кадрів для ОВС України не є виключенням.

Принцип (від лат. *princĭpĭum* – початок основа) – 1) першооснова, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорій, науки; 2) внутрішні переконання людини, ті практичні, моральні й теоретичні засади, якими вона керується в житті, в різноманітних сферах діяльності [13, с.410]. В Педагогічній енциклопедії відзначено, що дидактичні принципи – це принципи дидактики, що визначають зміст, організаційні форми і методи навчальної роботи в школі у відповідності з загальними цілями виховання і закономірностями процесу навчання [14, с.732].

Відомий вітчизняний педагог І.П. Підласий називає принципи навчання також дидактичними принципами. Дидактичні принципи (принципи дидактики) – це основні положення, що визначають зміст, організаційні форми і методи навчального процесу у відповідності з його загальними цілями і закономірностями (кн.1 с.440 [15]).

Як бачимо, сьогодні ще не вироблене однозначне загальне визначення принципу навчання, що, у свою чергу, породжує виникнення значної кількості сформульованих різними авторами принципів.

Так, наприклад, Я.А. Коменським було визначено шість принципів навчання: наочність, свідомість, систематичність, послідовність, доступність, міцність засвоєних знань. К.Д. Ушинський виокремлював такі дидактичні принципи: своєчасність, поступовість, органічність, постійність, стійкість засвоєння знань, самостійність учнів, відсутність надмірної напруженості та надмірної легкості, правильність, свідомість і активність навчання, наочність, послідовність, міцність знань і навичок. Ч. Купісевич наводить сім принципів навчання: систематичність, зв'язок теорії з практикою, наочність, свідомість і активність учнів у процесі навчання, постійне подолання труднощів і стабільність результатів викладання, принцип оперативності знань, принцип міцності знань. В. Оконь додає до них ще такі принципи: ефективність, доступність, поєднання індивідуального підходу і колективізму в навчанні, різнобічність та мотивація. І.П. Підласий загально визначеними вважає принципи свідомості й активності, наочності, систематичності й послідовності, міцності, науковості, доступності, зв'язку теорії з практикою [16].

На основі аналізу наведеного переліку принципів навчання, постає одразу декілька питань, які саме принципи характерні для дистанційного навчання і які з них, у свою чергу, можна вважати основними принципами дистанційного навчання у процесі підготовки кадрів для органів внутрішніх справ.

По-перше, розглянемо основні принципи характерні для дистанційного навчання. Значимо, що при визначенні принципів дистанційного навчання ми виходили з того, що для дистанційного навчання характерна більшість із визначених дидактичних принципів навчання, однак з певною систематизацією, деталізацією та доповненнями, що обумовлені змінами у сучасному інформаційно-освітньому середовищі.

Одним із принципів дистанційного навчання є принцип креативності характеру пізнавальної діяльності. За допомогою інтерактивних технологій креативний характер дистанційного навчання може реалізуватись за рахунок суперництва та змагання великої кількості студентів, що підвищує їхній творчий потенціал [1].

Визначимо також, як один із принципів дистанційного навчання дидактичний принцип відповідності фундаментальності навчання пізнавальним потребам особи, яка навчається. Цей принцип полягає у тому, що навчання вважається фундаментальним, якщо воно орієнтується на визначення основ та залежностей між різноманітними процесами навколишнього середовища [1].

Продовженням змісту цього принципу є принцип вільного вибору інформації, яка отримується, шляхом визначеної діяльності: не існує єдиного ідеального інформаційного джерела, тому спрямованість навчання стосується безпосередньо не інформації, а шляхів її перетворення та опрацювання, за допомогою участі в дискусіях, телеконференціях, роботи з пошуковими машинами тощо.

Наступним, не менш важливим дидактичним принципом, є принцип індивідуальної навчальної траєкторії студента, який полягає у можливості самостійно обирати навчальні цілі, форму та темп навчання. Однак, разом із цим принципом, досить часто виділяють і принцип регламентування навчання, який передбачає контроль та індивідуальне планування роботи слухачів, складання відповідних графіків самостійної роботи.

Оскільки у дистанційному навчанні відсутній безпосередній контакт аудиторії та викладача, сформульовано принцип віртуалізації навчання [17, с.212–213]. У дистанційній формі навчання широко використовуються мультимедійні видання, відеоролики, ілюстраційні матеріали, відеоконференції тощо.

Активний розвиток та використання інформаційних технологій сприяв появі окремої групи принципів дистанційного навчання [18]. Серед таких принципів можна виділити

принцип ідентифікації, який полягає в необхідності контролю самостійності навчання. Як відомо, у дистанційному навчанні існує більше можливостей для фальсифікації навчання, ніж у традиційній очній формі навчання. Ідентифікація того, хто навчається, є частиною загальних заходів безпеки. Контроль самостійності при виконанні тестів, рефератів і інших контрольних заходів може досягатися, крім очного контакту, за допомогою різних технічних засобів, наприклад, відеозв'язку (відеоконференцій).

Наступний принцип – принцип інтерактивності. Його особливість полягає у тому, що у процесі дистанційного навчання інформаційні технології повинні забезпечувати можливість контролю викладачем навчального процесу, можливість вносити зміни в навчальний курс, робити доступним контакт не лише викладача та студента, але й забезпечувати можливість контактів студентів між собою.

Для ефективного дистанційного навчання важливим є принцип початкових (стартових) знань, який полягає у тому, що користувач дистанційного курсу повинен у певній мірі володіти навичками роботи на комп'ютері, мати доступ до Інтернету, обов'язковими також є навички роботи в мережі та необхідне технічне забезпечення для повноцінного навчання.

Провідним педагогічним принципом є принцип педагогічної доцільності застосування засобів інформаційних технологій. Цей принцип вимагає педагогічної оцінки кожного кроку проектування, творення й організації дистанційного навчання. Оскільки під час дистанційного навчання широко використовуються найрізноманітніші засоби нових інформаційних технологій і які, у свою чергу, впливають на усі компоненти системи навчання: мету, зміст, методи, засоби навчання тощо.

До вищезазначених принципів дистанційного навчання, на нашу думку, доцільно включити і принцип відкритості і гнучкості навчання, який передбачає відсутність жорстких обмежень за віком, вимог до початкового

рівня освіти, вступних контрольних заходів для можливості розпочати навчання.

Зазначимо, що перелік наведених принципів дистанційного навчання не є вичерпаним, оскільки зміни, перетворення та нововведення які відбуваються із впровадженням дистанційного навчання, можуть сприяти виокремленню інших принципів дистанційного навчання.

З нашої точки зору, усі наведені принципи дистанційного навчання цілком можуть бути тими основоположними засадами, що визначають зміст, організаційні форми і методи навчального процесу у системі підготовки кадрів для органів внутрішніх справ. Однак, на нашу думку, було би доцільно додати до цього переліку декілька принципів, які виникають у зв'язку із специфікою відомчої системи освіти.

По перше, це принцип безперервності та поєднання науки із практикою, який полягає у тому, що практичний працівник органів внутрішніх справ може отримувати знання за допомогою дистанційного навчання без відриву від основного місця роботи і використовувати отримані знання безпосередньо під час роботи, з подальшим аналізом ефективності отриманих знань.

По-друге, це принцип рівних можливостей – цей принцип дещо схожий із принципом відкритості і гнучкості навчання, і передбачає поєднання бажання та можливостей усіх працівників ОВС, які прагнуть здобути знання та отримати певний рівень освіти за допомогою дистанційного навчання. Мова йде про те, що лише за умови тотальної комп'ютеризації та підключення до Інтернету органів внутрішніх справ на всіх рівнях: центральному, регіональному та місцевому, а також організація навчання працівників ОВС комп'ютерній грамотності та правилам роботи у системі навчання Moodle, обов'язкова можливість виділення певного часу з щільного графіку роботи на навчання, дистанційне навчання може стати однією із провідних форм підготовки кадрів для ОВС України.

Наступний принцип – це принцип наочності. Оскільки робота в органах внутрішніх справ вимагає від працівників виконання пев-

ної низки дій, пов'язаних із використанням зброї, спецзасобів, застосуванням заходів фізичного впливу, використанням спеціальних приладів (науково-технічних засобів криміналістики) тощо, до курсів дистанційного навчання повинна бути включена наочна демонстрація відповідних дій чи вправ, із одночасним коментарем т'ютора курсу, щодо правових основ використання та застосування вищезазначених дій, приладів та засобів.

Ще один принцип, який ми пропонуємо віднести до принципів дистанційного навчання у системі підготовки кадрів для ОВС – це принцип рівноцінної якості навчання, який полягає у тому, що якість отриманих працівником ОВС в процесі дистанційного навчання знань та вмінь не повинна відрізнятися від тих, які здобуваються під час очного навчання. Дистанційний курс повинен сприяти економії часу, фінансових ресурсів слухачів, але в жодному разі це не повинно впливати на якісний показник отриманих знань.

Таким чином, на основі аналізу дидактичних принципів навчання ми сформулювали та розкрили зміст принципів дистанційного навчання у системі підготовки кадрів для ОВС України. Подальші дослідження проблематики принципів дистанційного навчання в системі підготовки кадрів для ОВС України можуть бути спрямовані на класифікацію та систематизацію визначених принципів за певними критеріями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Владимирська Є. Ю. Дистанційне навчання та педагогічні умови, що забезпечують його якість / Є. Ю. Владимирська // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. – 2006. – Вип. 43. – С. 78–83.

2. Владимирская Е. Ю. Особенности управления качеством дистанционного обучения / Е. Ю. Владимирская // Украина – субъект европейского освітнього простору : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24–25 травня 2005 р.). – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2007. – С. 211–214.

3. Сергеев С. А. Условия обеспечения качества дистанционного образования / С. А. Сергеев // Дистанционное и виртуальное обучение. – 2009. – № 1. – С. 32–40.

4. Жевакіна Н. В. Педагогічні умови організації дистанційного навчання студентів гуманітарних спеціальностей у педагогічному університеті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. В. Жевакіна ; Луганськ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2009. – 20 с.

5. Лукін В. Є. Методика застосування засобів дистанційного навчання у процесі вивчення військово-технічних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (технічні дисципліни)» / В. Є. Лукін ; Укр. інженер.-пед. акад. – Харків, 2009. – 19 с.

6. Олексенко В. М. Теоретичні і методичні засади реалізації інноваційних технологій у підготовці майбутніх фахівців інженерних спеціальностей : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. М. Олексенко ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2008. – 39 с.

7. Овчарук О. В. Концептуальні підходи до застосування технологій відкритої освіти та дистанційного навчання у зарубіжних країнах та їх роль у процесах модернізації освіти / О. В. Овчарук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em1/content/06oovemp.html>.

8. Шуневич Б. І. Тенденції розвитку дистанційного навчання у зарубіжній вищій школі / Б. І. Шуневич // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2008. – Вип. 3 (7). – 24 с. [Електронне наукове фахове видання]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/emg.html>.

9. Верба С. М. Впровадження сучасних методів навчання державних службовців із застосуванням європейських стандартів для професіоналізації державної служби України / С. М. Верба [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchs/State_management/2010_117/117-13.pdf

10. Білорусов С. Г. Практика використання дистанційної форми навчання в системі підвищення кваліфікації управлінських кадрів / С. Г. Білорусов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.confcontact.com/2009ip/bilorus.htm>.

11. Карпук В. Особливості дистанційного навчання державних службовців / В. Карпук // Демократичне врядування. – 2008. – Вип. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/V_Karpuk.pdf.

12. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації / Н. Клокар // Шлях освіти. – 2007. – № 4. – С. 38–41.

13. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – Київ : Головна редакція УРУ, 1973. – 599 с.

14. Педагогическая энциклопедия / под ред. И. А. Каирова, Ф. Н. Петрова. – М. : Со-

ветская энциклопедия, 1964 – . – Т. 1. – 911 с. – [Т. 1–4. – 1964–1968].

15. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс : учебник для студ. пед. вузов: в 2 кн. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с. – Кн. 2: Процесс воспитания. – 256 с.

16. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. / Ягупов В. В. – Київ : Либідь, 2002. – 560 с.

17. Муковіз О. П. Особливості організації дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : збірник наукових праць – 2013. – Вип. 28. – Том II. – С. 211–218.

18. Рыбалко Е. В. Сравнительный анализ дидактических принципов традиционного и дистанционного образования / Е. В. Рыбалко // Интернет, образование, наука 2000 : тезисы докладов второй международной конф. (10–12 окт. 2000 г.). – Винница, 2000. – С. 161–163.

Михайлова Ю. О. Основні принципи дистанційного навчання в системі підготовки кадрів для ОВС України / Ю. О. Михайлова // Форум права. – 2014. – № 2. – С. 269–273 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_2_48.pdf

Сформульовано та розкрито зміст основних принципів дистанційного навчання, а також відокремлено специфічні принципи дистанційного навчання, характерні для системи підготовки кадрів органів внутрішніх справ України.

Михайлова Ю.О. Основные принципы дистанционного обучения в системе подготовки кадров для ОВД Украины

Сформулировано и раскрыто содержание основных принципов дистанционного обучения, а также выделены специфические принципы дистанционного обучения, характерные для системы подготовки кадров органов внутренних дел Украины.

Mihailova Ju.O. The Basic Principles of Distance Learning in the Training of Personnel for the Internal Affairs of Ukraine

This paper describes the content and the main principles of distance education, as well as isolated specific principles of distance learning systems for specific training of the internal affairs of Ukraine.